EGYÜTT LENNI JÓ!

Az erkölcsös viselkedés alapozása katolikus óvodáinkban

Segédanyag a katolikus óvodákban dolgozó óvodapedagógusok részére

Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet
Budapest, 2014.

Készült a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet által szervezett Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport közreműködésével, melyet a katolikus óvodák óvodapedagógusai alkotnak.

Szerkesztette: Szerepi Imréné
munkacsoport vezető

Lektorálta: Sebők Sándor
fóti plébános

Budapest, 2014.

Tartalom

Ajánlás: ... 5
Előszó: ... 7
Bevezetés ... 8
Mi is az az erkölcs? ... 8
Jogszabályok az erkölcsi nevelésről ... 9
Az óvodapedagógus, a gyermekkel foglalkozó felnőtt személye ... 11
Az óvodai közösség légköre ... 13
Az erkölcsi nevelés alakításának sorrendje ... 17
A játék szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában ... 18
A mese szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában ... 19
A motiváció szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában ... 20
Az ünnepek szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában ... 20
Egy példa az erkölcsös élet megalapozására ... 21
Amit szeretnénk… ... 27
Felhasznált és ajánlott irodalom: ... 28

Ajánlás:

Már közhely, hogy nagyon zavaros, gondolkodásában és cselekvésében kificamodott korban élünk. Az öntörvényű ember és társadalom tudatosan elhagyta, vagy legalábbis eltávolodott attól a mércétől, amely részint az emberi természetben a lélek mélyén szunnyad, részint pedig a keresztény, és egyáltalán az istenfélő ember megfogalmazott, magáénak érez.

Az első fejezetben olvashatjuk majd, hogy az erkölcs „…azoknak a szokásoknak, hagyományoknak, eszményeknek, alapelveknek együttese, amelyek kifejezik az emberek közötti … magatartásnak és együttélésnek a normáit.” Ez így igaz. Nem mindegy azonban, hogy valaki honnan veszi azokat a bizonyos alapelveket, eszményeket, amelyek meghatározzák döntéseit, cselekedeteit. Ha valaki fölismeri és elfogadja az un. valóságos viszonyokat, akkor alapvetően más az erkölcsisége mint annak, aki erről nem vesz tudomást. Medvigy Mihály piarista atya a következőképpen fogalmaz: „Valóságos viszonyok (=létviszonyok): a dolgok mivolta, létfontosságú összefüggései és természet adta rendeltetése.”[1]

Nos, ezen múlik minden, és ezért mondhatjuk, hogy a vallás és az erkölcs szorosan összefügg. Nem mindegy ugyanis, hogy valaki milyen világnézeti szemüvegen keresztül vizsgálja a dolgokat, jelenségeket. Felismeri, elfogadja, hogy a legalapvetőbb létviszonyunk az, hogy Isten teremtményei vagyunk, és a Teremtővel való kapcsolatunk alapvetően meghatározza életünket.

Valljuk azt is, hogy „Józan eszünkre támaszkodik a természetes világnézet: ezen alapszik a természetes erkölcs. A kinyilatkoztatásra támaszkodik a keresztény világnézet: ezen alapszik a természetfeletti erkölcs. E kétféle erkölcs nem áll ellentétben egymással, sőt a természetfeletti erkölcs ráépül a természetesre és tökéletesíti.”[2]

A fenti megállapításokból már érthető a régi teológiai kifejezés igazsága: a kegyelem a természetre épül. (Gratia supponit naturam.) Ez azt jelenti, hogy a kegyelem feltételezi az egészséges természetet, amelyet azután magasabbra emel, tökéletesít.

A katolikus nevelési intézmények alapelveit, célját, tennivalóit, ennek szem előtt tartásával kell megfogalmaznunk. Amikor a katolikus hit és erkölcsi élet alapjait szeretnénk megvetni növendékeinkben, akkor elsősorban - az életkori sajátosságok figyelembe vételével - a természetes feltételeket kell kialakítanunk.

A KPSZTI Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportjának 2013/14 évi programja - **Az erkölcsös viselkedés alapozása az óvodáskorban** - nagyon szerencsés választás volt. Ahhoz ugyanis, hogy mélyen elkötelezett, Istenben és Istenből élő embereket neveljünk, már pici korban szükséges azoknak az alapvető természetes készségeknek kialakítása, amelyekre ráépülhet a természetfeletti életszemlélet és gyakorlat.

Különösen figyelemre méltó a segédanyag összeállításában, hogy először a pedagógus személyével foglalkozik. A növendékek számára a minta, követendő példa a nevelő. A gyermek ragaszkodása, nevelővel való érzelmi kapcsolata az az út és „eszköz”, amely lehetővé teszi, hogy a nevelési célok megvalósuljanak. Ugyanakkor a növendék elsősorban a pedagógust mintázza, szavait, lelkületét teszi magáévá. A ki nem mondott gondolatok, ki nem

fejezett érzelmek nevelő, alakító hatását is jól ismeri a pedagógia tudománya. Átsugárzik az emberen.

Meghatározó tehát a pedagógus személyisége, de egyáltalán nem elhanyagolható az a légkör, „erőtér”, amit az óvoda nevelői közössége - beleértve a nevelőmunkát segítő dolgozókat is - alakítanak ki. Az óvodai légkört a gyermekek lelki, szellemi és fizikai igényeinek figyelembe vételével kell formálni. Ehhez egységes pedagógiai elvekre van szükség a közösség tagjai számára, amelyeket folyamatosan egyeztetni, csiszolni szükséges. A közösség tagjainak szakmai felkészültsége mellett legalább annyira fontos a közöttük lévő harmónia, hiszen a növendékek a felnőttek harmonikus világában képesek elfogadni mindazt, amit át szeretnének adni a velük foglalkozó pedagógusok.

A segédanyag megfogalmazza az erkölcsi nevelés szempontjainak prioritásait, majd pedig sorra veszi a legfontosabb eszközöket, lehetőségeket, amelyek segítségével jól megalapozható a növendékek valláserkölcsi élete.

Az olvasó számára egyértelművé válik, hogy mennyire jól használhatók az érintett témakörök, és az is megfogalmazódik, hogyan teszik alkalmassá a gyermekek személyiségét a hit befogadására és megélésére.

A nevelés egyik legeredményesebb eszköze a megfelelő motiváció. A hívő ember számára a természetes motiváció mellett egyre inkább alkalmazható a természetfeletti motiváció is. E két eszköz nem teszi egymást fölöslegessé. Nem szabad a nevelőnek abba a hibába esnie, hogy csak, vagy elsősorban természetfeletti szempontokkal motiválja növendékét, hiszen emberségünk megkívánja, hitünk pedig szükségessé teszi a természetes alapokat, élményeket, szempontokat.

A tanulmány végén a szerző nagyon részletesen megfogalmazza a nevelési célokat korcsoportokra lebontva. A felhasználó óvodapedagógus (és a szülő is) kézzel fogható programot, segítséget kap a gyermek valláserkölcsi élete megalapozásának nem könnyű munkájához.

Ezúttal is olyan kézikönyv született, amely az elvek és a gyakorlat helyes arányának megfogalmazásával igazán használható segédanyag lett. Szeretettel ajánlom mindazoknak, akik a gyermekek egészséges vallásosságának megalapozásán dolgoznak.

Fót, 2014. augusztus 13.

Sebők Sándor
plébános

Előszó:

Sok témával foglalkoztunk már a munkacsoport 11 éves működése során. A 2013-14-es nevelési évben az erkölcsi nevelést vettük górcső alá. Nem csupán azért, mert a katolikus intézmények egyik központi feladata a növendékek erkölcsös viselkedésének alapozása, a választáshoz az is hozzájárult, hogy a köznevelést irányító, alakító szakemberek jelentős törekvése hazánk felnövekvő nemzedéke személyiségének ilyen irányú formálása is.

Az óvodai nevelésben is teret kapott ez a feladat. Programjainkra olyan neves szakembereket hívtunk, mint Zilahi Józsefné, Stöckert Károlyné, Bartha Enikő és Sebők Sándor. Az előadásokkal mindannyian hozzájárultak a közös gondolkodáshoz, egy-egy gondolat értelmezéséhez, átismétléséhez.

Megköszönöm a KPSZTI-nek, hogy lehetőségünk volt a munkacsoport működésére. Köszönöm a Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport tagjainak lelkes érdeklődését és tevékeny munkáját, a témában való elmélyülést.

Bízom benne, hogy megjelenő kiadványunk továbbgondolásra serkenti a Tisztelt Olvasót és ezzel hozzájárul az erkölcsös viselkedés alapozási formáinak kipróbálásához. Ehhez kívánunk kitartó lelkesedést és bizalmat abban, hogy megkapjuk a szükséges segítséget hivatásunk betöltéséhez.

Budapest, 2014. augusztus 13.

Szerepi Imréné
munkacsoport vezető

Bevezetés:

Mottó:

Mindazt, amit akartok, hogy
veletek tegyenek az emberek,
ti is tegyétek velük.
(Mt 7,12)

Ebben a mottóban az emberi együttélés, a másokkal szembeni viselkedés kívánsága gyönyörűen megfogalmazódik. Az adás-kapás, szeretet-viszontszeretet, ebből indul ki. Saint-Exupery beszél arról, hogy előbb adni kell, azután kapni, előbb építeni, aztán lakni. Azt is hozzáteszi, hogy áldozattal kell kezdeni a szeretet építését.[1] Az erkölcsi nevelést saját magunkon kell kezdeni.

Mi is az az erkölcs?

„Erkölcs nélkül nincs ember" (Seneca – római filozófus)

Az erkölcs (*Morál):* azoknak a szokásoknak, hagyományoknak, eszményeknek, alapelveknek együttese, amelyek kifejezik az emberek közötti … magatartásnak és együttélésnek a normáit. Az erkölcs az ember magatartását "belülről" szabályozza. Az erkölcsi alapelvekben az emberek magatartásával szembeni legáltalánosabb követelmények nyernek megfogalmazást. Különleges szerepük van az erkölccsel foglalkozó tudomány: az etika kategóriáinak, melyek az emberek között a valóságban kialakult erkölcsi viszonyok, erkölcsi meggyőződések, érzelmek és szokások elemzésén alapuló elméleti általánosítások eredményei (pl. jó és rossz, kötelesség, becsület, boldogság, stb.).[2]
Az erkölcs meghatározását könnyen megismerhetjük, hiszen elektronikus formában számtalan találat jelenik meg, ha a szóra rákeresünk. Azonban számunkra, katolikus emberek számára mást, többet is hordoz ez a kifejezés.

Az erkölcs az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember létformája, melytől emberi méltósága és üdvössége függ… szoros értelemben az emberre vonatkozó természeti és tételes (isteni és emberi) törvényeket megtartó cselekvésmód …[3]
Így már teljesebb a meghatározás. Az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberlétformája, amelynek megvalósítására egy életen át törekszünk. Nem kényszerből, nem félelemből, hanem szeretettől vezérelve, amelynek forrása maga az Isten. Az Ő emberi teremtményeiről való elképzelését megismerhetjük a Szentírást, a szent tanítókat olvasva, és segítséget kapunk Egyházunktól is.
Boldog az az ember, aki szerettei példáját követve már kisgyermek korától megtapasztalhatja, majd fokozatosan elsajátíthatja, magába szívhatja e viselkedési normákat. Mert az erkölcsiség tanult magatartás, önmagától nem ragad az emberre. Lépésről lépésre kell kialakítani. A

[1] Saint-Exupery: Éjszakai repülés/A hadirepülő , Európa Könyvkiadó, Budapest, 1977, 418. o.
[2] www.kislexikon.hu/**erkolcs**.html
[3] http://lexikon.katolikus.hu/E/erkölcs.html

gyermek nevelése, növelése, az Isten elképzelése szerinti életben való elindítása a család feladata, ebben tudnak segíteni a különböző intézmények, jelesül a katolikus óvodák.
Ám az emberi lét, a társadalmi nehézségek, és rossz állapot, valamint egyéb okok megnehezítik, sokszor kiszorítják a család szerepéből az életbe/katolikus életbe való bevezetésnek ezt a felelősségteljes területét.
Az erkölcsös életbe való bevezetésnek, az isteni és emberi törvényeket megtartó cselekvésmód továbbadásának területén a családok három fő csoportba sorolhatók: elutasító, megtartó, vagy nyitott szívű, lelkű szülőkről, családokról beszélhetünk. Általában a két utóbbi csoportból kerülnek óvodáinkba növendékek, hiszen a szülők azt szeretnék, hogy gyermeküknek testi és lelki jóban egyaránt legyen része.
A gyermekek sok mindent hoznak magukkal a családból. Az évek során a tanult viselkedés egy része – amely nem kap megerősítést – lekopik, más viselkedési formák pedig hozzá rakódnak; alakul, formálódik a személyiség. Hogy ez milyen irányban történik, nagymértékben függ a környezettől, a gyermeket körülvevő felnőttek példájától. Bár mi, a katolikus/keresztény pedagógusok a „jó erkölcs forrásánál" dolgozunk, mégis, ha már a(z) (katolikus) óvodában szeretnénk egy általunk szépnek, jónak tartott út felé vezetni őket, ahhoz tudatos munka szükséges.

Jogszabályok az erkölcsi nevelésről

A Köznevelési törvény (Nkt.) kiemelten hangsúlyozza, hogy a nevelésben jelenjen meg az erkölcsi nevelés/erkölcsös viselkedés megalapozása.

3.§ (1) A köznevelés középpontjában a gyermek, a tanuló, a pedagógus és a szülő áll, akiknek kötelességei és jogai egységet alkotnak.

(2) A köznevelésben a nevelés és oktatás feladatát a gyermek szülei, törvényes képviselői megosztják a köznevelési intézményekkel és a pedagógusokkal. E közös tevékenység alapja a bizalom, az intézmény és a pedagógusok szakmai hitele.

(6) A köznevelés kiemelt feladata az iskolát megelőző kisgyermekkori fejlesztés, továbbá a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók speciális igényeinek figyelembevétele, egyéni képességeikhez igazodó, legeredményesebb fejlődésük elősegítése, a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése.[4]

Nyilván szándéka volt a törvényalkotónak, hogy a társadalomban eluralkodott közömbösség, érdektelenség, a megjelenő durvaság és kiszolgáltatottság visszaszorításra kerüljön, hogy a fiatalok már olyan értékeket is kapjanak, hordozzanak, amelyek segítenek az emberiesség fenntartásában, a világban eluralkodott negatív hatások visszaszorításában.

Az egyházi intézmények, így a katolikus óvodák is óriási előnyben vannak. Megelőztük a törvény megjelenését, hiszen az erkölcsi nevelés, az erkölcsös viselkedés alapozása mindig jelen volt és van intézményeinkben.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramjában, az óvodai nevelés általános fejezet a következőket fogalmazza meg:

[4] 2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről (Nkt.) 3.§

Az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Ezen belül:

– az érzelmi, az erkölcsi és a közösségi nevelés.

Ami nekünk most az erkölcsi nevelés szempontjából fontos:

1. Az óvodáskorú gyermek egyik jellemző sajátossága a magatartásának érzelmi vezéreltsége. Elengedhetetlen, hogy a gyermeket az óvodában érzelmi biztonság, állandó értékrend, derűs, kiegyensúlyozott, szeretetteljes légkör vegye körül. Mindezért szükséges, hogy

– a gyermeket már az óvodába lépéskor kedvező érzelmi hatások érjék;

– az óvoda alkalmazottai és a gyermek, a gyermekek, valamint az óvodai alkalmazottak közötti kapcsolatot pozitív attitűd, érzelmi töltés jellemezze;

– az óvoda egyszerre segítse a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését, éntudatának alakulását, és engedjen teret önkifejező törekvéseinek;

– az óvoda nevelje a gyermeket annak elfogadására, megértésére, hogy az emberek különböznek egymástól.

2. A szocializáció szempontjából meghatározó a közös élményeken alapuló tevékenységek gyakorlása, a gyermek erkölcsi tulajdonságainak (mint például: az együttérzés, a segítőkészség, az önzetlenség, a figyelmesség) és akaratának (ezen belül: önállóságának, önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának), szokás- és normarendszerének megalapozása.

3. Az óvoda a gyermek nyitottságára épít, és ahhoz segíti a gyermeket, hogy megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a hazaszeretet és a szülőföldhöz való kötődés alapja, hogy rá tudjon csodálkozni a természetben, az emberi környezetben megmutatkozó jóra és szépre, mindazok megbecsülésére.

4. A gyermeki magatartás alakulása szempontjából az óvodapedagógus, az óvoda valamennyi alkalmazottjának kommunikációja, bánásmódja és viselkedése modell értékű szerepet tölt be.

5. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében szükség szerint különösen jelentős az óvoda együttműködő szerepe az ágazati jogszabályokban meghatározott speciális felkészültséggel rendelkező szakemberekkel.[5]

Mit is jelent mindez?

Az az igény, hogy a családok szabadon választhassanak intézményt gyermekeik számára mindenképpen jogos, támogatásra méltó célkitűzés, ami ma nem ütközik akadályba. Azért szerencsés, ha a szülők és az intézmény (óvoda) nevelési irányvonalai, elvei, céljai, az elvárások egybeesnek, így elkerülhető a kettős nevelés, az esetleges későbbi feszültségek.

Az erkölcsi nevelésben a katolikus óvoda elsődleges feladata, hogy olyan erkölcsi alapot biztosítson/alakítson ki, amelyre a későbbiekben jól építhetnek a pedagógusok, az intézmények. Ezt a Szentírásra hagyatkozva is tesszük, hiszen sok olyan tanítás olvasható benne, ami arra vonatkozik, hogyan forduljunk a másik ember felé. A mi feladatunk óriási ebben a folyamatban. Nem csak tanítás, nem csak megismertetés, hanem az

[5] Óvodai nevelés országos alapprogramja

evangéliumi/Krisztus szerinti élet megmutatása, vonzóvá tétele a környezetünk – ilyen módon a ránk bízott gyermekek számára is.
Rendkívül változatos a katolikus óvodákat kereső családok neveléssel kapcsolatos elképzelése. Egy valamiben azonban megegyeznek: Segítséget kérnek tőlünk. Ha nem is tudatos, de fogalmuk van arról, hogy intézményeink miben nyújtanak többet a más profilú óvodáknál.

Mindezekből kiolvasható, hogy a gyermekek személyiségének alakításában óriási jelentősége van az erkölcsi nevelésnek, amelyet az óvodai nevelés egészébe kell beépíteni. Ennek azonban feltételei vannak.

Az óvodapedagógus, a gyermekkel foglalkozó felnőtt személye

A hatékony erkölcsi nevelés feltétele az óvodapedagógus, a gyermekekkel foglalkozó felnőtt. Kiemelt fontosságú, hogy lelkileg gondozott személyiségek legyenek. Rendelkezzenek azzal a biztos erkölcsi értékrenddel, amelyet az óvodában képviselni szeretnének.
A másik fontos dolog a személyiségükben a kommunikáció megvalósulása – gondolunk itt a verbális- és a metakommunikációra egyaránt.
Az erkölcsös viselkedést alapozó pedagógus elkötelezett az intézménye iránt. Képviseli az intézmény szellemiségét. Életformája kell, hogy legyen az erkölcsös viselkedés. Például figyel öltözetére, szem előtt tartja, hogy milyen gondolatokat ébreszt másokban. Másik példa szerint fejleszti önuralmát – váratlan helyzetekben tud-e uralkodni magán? Elvárható, hogy becsületes, megbízható legyen, ügyeljen az intézmény tulajdonára. A rábízott eszközöket a legnagyobb körültekintéssel kezelje. Munkavégzésében legyen pontos, lelkiismeretes. A közös programokon munkájával segítse annak sikeres megvalósulását.
Az intézményről kialakult pozitív képet erősítse. A problémákat, véleményellentéteket tartsa intézményen belül, a konfliktusokat korrekt módon kezelje. Jellemezze folyamatos önképzés szakmailag és lelki életben egyaránt.

Szintén feltétel az erkölcsi nevelés szempontjából az óvodai közösség légköre. Milyen a dolgozók egymással való kapcsolata, rendelkeznek-e közös értékrenddel. Nagyon hangsúlyosnak véljük, hogy az értékek képviseletében az egység jelen legyen. Ebből adódik az az egységes légkör, amely erőteret jelent a gyermek számára, amely hatékony az erkölcsi nevelés szempontjából.
Az erkölcsös viselkedést alapozó pedagógus mintaadó a munkatársi közösségben. Megjelenése, viselkedése, beszéde a lelkiségnek megfelelő pozitív képet sugároz. Figyel megfogalmazásai derűs hangzására, az előre mutató gondolkodás jellemzi. Tudjuk, hogy folyamatosan fejlődnünk kell a katolikus lelkiségben. Egy jó közösségben egymást erősítjük, egymás hitéből élünk.

Az ilyen pedagógus elérhető, megszólítható a dolgozók, a gyerekek és a családok számára. Kommunikációja tiszteletet sugároz. Magatartása (stílusa) kiszámítható, derűs, kiegyensúlyozott személyiség. Munkatársaival együttműködő, segítőkész. Titoktartás kötelezi a megismert információk terén.
Egy közösség különböző okokból fakadóan változik. Az érkező dolgozókat integrálja a meglévő közösség. Ki kell mondani azokat az értékeket, amelyeket a közösség fontosnak tart. (Tudatosan kell vállalni azt, amit a gyermek személyiségében el akarunk ültetni.)

Az első, legfontosabb alapelvünk, hogy nem elég, a gyermekeknek heti 1-2 alkalommal a témával foglalkozni, hanem az erkölcsi nevelésnek be kell épülnie a mindennapokba, az óvodai élet természetes elemévé kell válnia. Ahogyan a zenével, a mesével, az ábrázolás különböző lehetőségeivel, illetve az örömteli mozgás lehetőségeivel minden nap megkínáljuk a gyerekeket, ugyanígy szükséges jelen lennie az erkölcsi nevelés lehetőségeinek is az óvodában.
Amit át akarunk adni a gyermekeknek, abban elsősorban az óvodapedagógus legyen jártas. Pl.: felelősségvállalás, szolgálat, békességszeretet, szelídség, szeretet, elfogadás, stb. Kérdés, hogy ezeket az értékeket hogyan tudja magáévá tenni? Hogyan tudjuk alakítani a közös értékrendet?

Az erkölcsös viselkedést alapozó pedagógus példaadó a gyermekközösségben. Szeretettel, elfogadással, empátiával fordul a gyerekek felé. Akarja szeretni azt a gyermeket is, aki „megkeseríti" az életét, aki miatt úgy érzi, nem fejlődik eléggé a csoport. A rábízottakat Isten elé viszi imáiban. Tisztában van azzal, hogy a legtöbb segítséget felülről várhatja a megfelelő módszerek, eszközök megválasztásában. Alkalmazza a személyes bánásmód, a pozitív megerősítés, a differenciált segítés/fejlesztés eszközeit. Minden gyermekre személyesen figyel, ahogyan ő kívánja. A probléma megoldásának egyik kulcsaként a szeretetet alkalmazza. Felhasználja a korszerű pedagógiai módszereket.
A gyermekek problémajelzéseit, panaszait tárgyszerűen kezeli. A gyermekeket érintő intézkedéseiben méltányos, igazságos. Gyermekeknek szóló elvárásai egyértelműek, az intézményben kialakított és elvárt normákat képviselik. Kellőképpen tájékoztatja, beavatja a gyerekeket abba, ami történni fog velük. Bevonja a gyermekeket a rájuk vonatkozó döntésekbe (véleményüket figyelembe veszi).

Az erkölcsös viselkedést alapozó pedagógus kompetenciája:

- Észreveszi és kihasználja az erkölcsi nevelésre adódó helyzeteket.
- A különböző helyzeteknek megfelelő, változatos módszereket alkalmaz – nincsenek sztereotípiák.
- Az erkölcsös viselkedés alapozását mindig tevékenységhez köti, gyakorlati példát nyújt.
- Minden kisgyermeknek lehetősége van a probléma (helytelen viselkedés) kijavítására.
- Az adott problémahelyzetben alkalmazkodik a gyermek személyiségéhez, figyel az egyéni szükségletekre.
- Tudatosan alkalmazza a közösség fejlesztésének változatos módszereit.
- Pozitív értékelése a gyermek fejlődését segíti.
- Kommunikációját a kölcsönösség, a konstruktivitás jellemzi.
- Problémamegoldásában az esetet tartja szem előtt.
- Elkötelezett a gyermekek erkölcsös viselkedésének alapozása terén.

Annak érdekében, hogy az alapvető értékek képviseletében egyetértés legyen a dolgozók között, alkalmanként megbeszéléseket szükséges tartani.

Mindezek mellé állítjuk a családdal való kapcsolatot is, hiszen a velük való együttműködés nélkül aligha lesz eredményes a nevelésünk.

Az erkölcsös viselkedést alapozó pedagógus tisztelettel fordul a családok felé. A kialakított szokás szerint, korrekt, pozitív kicsengésű tájékoztatást nyújt a családok számára. Véleményformálása diszkrét, csak az érintettek felé szól. A lehetőségeket figyelembe véve programokat szervez, bekapcsolódik a családok részére szervezett programokba.

Az óvodai közösség légköre

Az óvodai közösség feltételéhez tartozik a gyermekközösség is. Ahhoz, hogy az erkölcsi nevelést elkezdhessük, elengedhetetlen a gyermeki szükségletek kielégítése.

Abraham Maslow szükséglet-hierarchiájának (piramisa) első szintje a Fiziológiai szükségletek szintje. Ebből csak kettőt emelnénk ki:

- A napirend rugalmassága és állandósága.

A kisgyermek életében nagy szükség van az állandóságra. Az állandóság segítségével tudjuk kialakítani a gyerekek bioritmusát, és így tudjuk segíteni az időben való biztonságos eligazodás alapozását. Ugyanakkor az ésszerű rugalmasság a napirend gördülékenységét segíti, amellyel jobban alkalmazkodhatunk a kisgyermek tűrőképességéhez.
Természetes, hogy a gyermekek a nap folyamán bármikor olthatják szomjúságukat, a kisebbek kísérettel, a nagyobbak önállóan mehetnek a mosdóba – természetesen jelzés után.
Az étkezéssel kapcsolatosan azt valljuk, szükséges, hogy a gyerekek egy asztalközösségnél megismerjék a kulturált étkezés szokásait, (nem menet közben, nem a tv előtt, stb., hanem egymásra figyelve, beszélgetve, kínálva étkezzenek). A szervezetnek is szüksége van arra, hogy a rendszeresség kialakulás után felkészüljön az étel befogadására, emésztésre, stb. Egyébként a kívánság késleltetésének megtanítása is rendkívüli jelentőségű az erkölcsi nevelés alapozásában. (Nem akkor eszem valamit, amikor eszembe jut, vagy megkívánom, hanem megvárom, amíg elérkezik az ideje.)

- A második szint a Biztonságérzet szükséglete.

A biztonsági szükségletek szintén jelentős helyet foglalnak el a gyermekek életében. Elfogadó, személyre figyelő, segítő, pozitívan megerősítő, naponta odafigyelő légkört kell biztosítanunk. Ebben igen jelentős, hogy a gyerekek egyértelmű, világos eligazítást kapjanak arról, hogy mi a jó és mi a nem elfogadott. Az egyértelmű, világos szokás és szabályrendszer folyamatos alakítása (a kisgyermek életkori sajátosságainak és értelmi szintjének megfelelően) is hozzájárul az erkölcsös viselkedés alapozásához.
A következő segítséget nyújtó anyag képekben mutatja, mit tehet egy gyermek az óvodai közösségben.

AMIT TEHETEK:

Megvígasztalhatom a szomorkodót

Lehetek jószívű, megoszthatom társammal, amim van

Segíthetek, együttjátszhatok a társaimmal

Elmondhatom, hogy mit szeretnék, mit kérek

Meghallgathatok másokat

Mondhatok nemet, ha valamit nem szeretnék

Békét köthetek, bocsánatot kérhetek

Felhagyhatok a bosszankodással

Segítséget kérhetek, segíteni siethetek

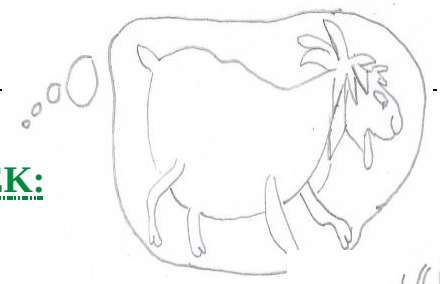

AMIT NEM TEHETEK:

Nem pofozkodhatok, nem üthetek

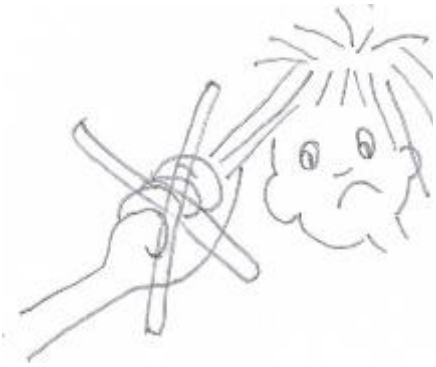

Nem húzhatom meg mások haját

Nem kiabálhatok

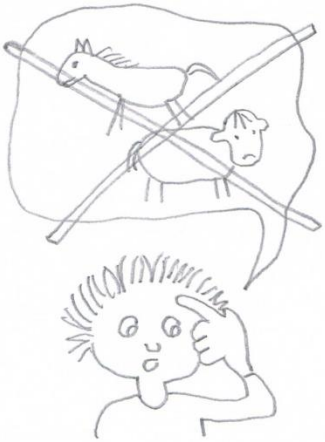

Nem mondhatok, gondolhatok másról rosszat

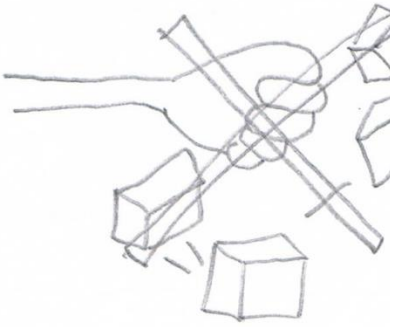

Nem tehetek semmit tönkre

Nem dobálózhatok a játékokkal

Nem okozhatok fájdalmat másoknak

Nem csúfolódhatok, nem mérgelődhetek

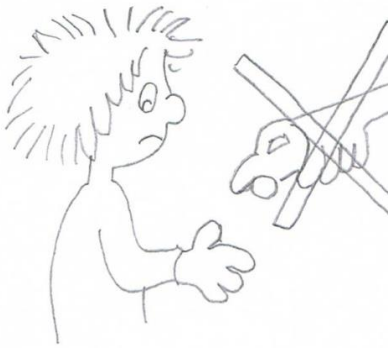

Nem vehetem el mások játékát

Ezek a képek jól segítik a gyermekekkel való beszélgetést, megértik a jelentését, és fokozatosan magukévá tudják tenni az elvárt viselkedési módokat.

A kicsi gyerekeknél az alapoktól kell kezdeni a személyiség formálását.
A kisgyermekek az erkölcsi heteronómia állapotában élnek. Másoktól, általában a velük foglalkozó felnőttől függnek, ám viselkedésükben, cselekedeteikben mindent önmagukra vonatkoztatnak. Vágyak, érzelmek irányítják őket, amelyek önmagukkal kapcsolatosak. A másik személy nagyon sokáig nem fontos számukra. Éppen ezért először a saját igényeit, az ÉN igényeket kell kielégítenünk.

- Ezzel elérkeztünk a Maslow piramis következő szintjére. A szeretet, a valahova tartozás szükséglete.

A szeretetet sokan, sokféleképpen értelmezik. Valamilyen szinten szereti az is a gyermeket, aki a fiziológiai szükséglet kielégítése után engedi a tv, számítógép, stb., előtt okosodni a csemetét – nincs vele gond. Az is szereti, aki túlzott gondoskodással, vagy éppen túlzott elvárásokkal fordul felé. Az előbbi másként szeretné, mint vele tették, az utóbbi pedig úgy tartja, jó példát látott. Nagyon fontos a pedagógusoknak közös nevezőre jutni ebben a kérdésben – pl. az egyik intézményben teljesen magától értetődik a kicsik ölbe vétele, a kétszemélyes játékok, a másikban pedig ki kell alakítani, mert nem vált a nevelőközösség sajátjává. Emellett a családok segítésére is szükség van. Ismerünk olyan szülőt, akinek mindig jelezni kell, hogy mit tegyen a gyermekével (milyen legyen a köszönés…). A szülők többsége nehezen fogadja el, ha nevelni szeretnénk, pl.: ne kiabáljon a gyerekkel az óvoda épületében. Nagyon tapintatosan, körültekintő, személyre szabott eljárás keretében kell ezt a támogatást megadnunk. Semmiképpen ne hozzuk kellemetlen helyzetbe a szülőt. Van, akinek az őszinte beszélgetés használ, másoknak a szakirodalom ajánlása, ismét másnak esetleg a gyermeken keresztül lehet tanítani ezeket.

Megfogalmazás nélkül, a gyerekek tudattalanjába épül az az élmény, hogy kisgyermekkorban hogyan alakult az érzelmi életük, mennyire voltak elfogadottak a gyermekközösség közepén, vagy éppen a periférián elhelyezkedők. A gyermekek megtapasztalják és leképezik, ha jóindulat, elfogadás áramlik feléjük. Hogyan viszonyul hozzájuk a velük foglalkozó felnőtt: segíti-e őket, vagy éppen fekete bárányként vannak jelen a közösségben. A szeretet – viszontszeretet boldogító élménye segíti majd őket, hogy egykor ők is így viszonyuljanak a másik emberhez.

A tudomány már kimutatta, milyen következményei lehetnek az érzelmi elhanyagoltságnak, a közömbös felnőtt-gyerek viszonynak, és azt is, hogy mennyire pozitívan befolyásolja a szeretet, az önállóságra nevelés, a segítő támogatás, a személyes figyelem egy-egy személy későbbi társadalmi beilleszkedését.

A kutatások alátámasztják, hogy a nagyon korán függetlenségre ítélt kisbabák sírósakká, rossz étvágyúakká és stresszesebbekké váltak, mint a korábbi generációk csecsemői. A szülők egy része egyre távolságtartóbban bánik gyermekeivel: instruálnak és beszélnek simogatás és ölbe vétel helyett, játékot adnak jelenlét helyett. És ez mára nemcsak az apákra igaz. A gyermek későbbi lelki teherbírása szempontjából viszont meghatározó – és

ezt számos vizsgálat igazolja –, hogy a szülők mit és hogyan tesznek az első hónapokban, években.[6]

Gary Chapman szeretetnyelvéről már mindannyian hallottunk. Meg kell találnunk nem csak a gyermek, de előfordul, hogy a szülő szeretetnyelvét is.

A gyereknek nem csak tudni, hanem éreznie/átélnie is kell, hogy őt valóban szeretik.

Az öt szeretetnyelv a következő:

- Elismerő szavak
- Minőségi idő
- Ajándékozás
- Szívességek
- Testi érintés

Ezek közül mindannyiunknak van egy elsődleges szeretetnyelve, amely mélyebben hat ránk az összes többinél. Ezt kellene a gyermeknél megtalálni, és dominánsan alkalmazni a nevelésében.

A Maslow piramis három szintjét azért említettük meg, mert ezek megléte elengedhetetlen az erkölcsi nevelés hatékonyságához.

Kenesseyné Szuhányi Mária (az Integratív Pszichológiai és Pedagógiai Intézet vezetője) megállapításai arról, hogy: Mi bátorítja a gyermekeket a közösségben:

1,/ Ha odafigyelünk a gyerekre.
2./ Ha időt szentelünk a gyereknek.
3./ Ha bízunk a gyerek fejlődési lehetőségében.
4./ Ha érzi a gyerek, hogy szeretjük.
5./ Ha pozitív példakép tudunk lenni a gyereknek.
6./ Ha komolyan vesszük a gyereket.
7./ Ha átérezzük a gyerek helyzetét.
8./ Ha taktilis gesztusokat is alkalmazunk /pl. simogatás, átkarolás/
9./ Ha optimisták és bizakodók vagyunk.
l0./ Ha biztonságot nyújtunk.
11./ Ha a gyerek érzi, hogy ránk számíthat.

Az erkölcsi nevelés alakításának sorrendje

- Ilyen vagyok – Önismeret alakítása

Ezt a folyamatot elkezdjük a gyermek óvodába lépésekor. A mindennapokban megvalósuló dicséret, pozitív értékelés, megerősítés – a gyermek megismeri saját értékeit, erősségeit és gyengeségeit – ez akkor lesz valós és hiteles, ha a pedagógustól és a társaitól folyamatosan kapja a jelzéseket. Észre kell venni mindennap. Ne teljen el egy nap sem úgy, hogy nem kapja meg minden gyermek a neki szükséges személyes figyelmet.

- Ilyen ő – társismeret – a másik elfogadásának alakítása szintén már az óvodába lépéstől.

Dicséret, pozitív megerősítés, értékelés, segítő támogatás – a gyermek megismeri a másik értékeit, erősségeit, képet kap arról, miben jobb, miben gyengébb nála a társa.

[6] Győrfi Éva: Változó családmodellek és családi szerepek, Család, gyermek, ifjúság. - 17. (2008) 1. , p. 6-20.

- A közösség alakítása

A valahova tartozást közösségben tudjuk megélni. Kisebb, nagyobb közösségeink vannak. Az óvodás gyermeknek első közössége a család, majd ez kezd kinyílni, belépnek az intézmények. Az együttlét örömét megélik a közös örömös tevékenységekben. A jó kedv, példamutatás, barátságok, szeretetkapcsolat, mind hozzájárul a közösség alakításához, az egymással való kapcsolat pozitív megéléséhez. Emellett azonban megindul a szocializáció. Jelentős szerepe van ebben a kortárshatásnak. Egymást is igazítják, formálják a gyerekek. Az erkölcsös viselkedés természetes alapjai kezdenek kialakulni. Rendkívüli szerepe van a példának. A közösségben kezdik a gyermekek megismerni önmagukat, felfedezik saját értékeiket, majd megismerik a másik értékét. Ennek elfogadása, megbecsülése, további társas kapcsolatukat alapozza.

- Én és a közösség Az erkölcsi ismeretek és a szabályok követése a közösségi élet meghatározó része.

– A gyermek kimondatlanul megtapasztalja, mivel teheti gazdagabbá, színesebbé közösségét/csoportját – ebben is a pedagógus segít kezdetben, majd egyre inkább önállósodnak a gyerekek, sőt, nevelik, formálják is egymást!

Közösség nélkül nincs erkölcsös viselkedés

A Közösség:

- viszonyítási alap, igazodási pont a gyermek életében,
- érvényesül a kortárshatás, alakul a közösség és egyén kapcsolata,
- a természetes alapok alakulásának színtere,
- a segítőkészség, elfogadás, türelem, stb. gyakorlásának színtere lehet,
- az önismeret fejlődésének biztonságos segítője, színtere,
- a másik megismerését mozdítja elő,
- az elfogadás, megbecsülés, értékek cseréje, stb., a közösségben lehetséges,

A játék szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában

De hogyan is kommunikálnak egymással a gyerekek az óvodai közösségben? A másik elfogadása a játszásban kezdődik. A játék szerepe kimeríthetetlen. Az egyszemélyes tevékenységből eljutnak a közös játékig – az együtt még jobb élményéig. Ezalatt tanulják egymást, ismerkednek a másik elképzeléseivel, alkalmazkodnak, együttműködnek, és megtanulják a játékban, hogy hogyan reagálják le a játék eredményét kísérő érzelmeket. Ez a tevékenység rendkívül jó terület a személyiség megismerésére, alakítására, a közösség formálására. A játék során kipróbálják magukat az alá- és fölérendeltségi viszonyban, a szerepek elfogadásában, a szabályalkotásban és a közösen alkotott szabályok elfogadásában, betartásában. A szabályok eleinte igény szerint változtathatók, nem kötelezőek, valódi funkciójukat nem töltik be, majd 4-5 éves kortól kötelezőek, megváltoztathatatlanok lesznek. DE: nagy kihívás a saját vágyak szétválasztása a külső szabályok parancsoló erejétől. A

kisgyermek egyiket hajtja végre a másik helyett, ezalatt gyakorolja az önfegyelmet, alakul erkölcsi élete.

A játék az óvodáskorú gyermek elsődleges tevékenysége, és mint ilyen, át kell, hogy szője az egész napot. Társas, szociális szempontból a játék jelentősége a társadalmi szerepek gyakorlásában, az együttműködés és versengés szabályainak elsajátításában, a társas kapcsolatok kialakításában, fenntartásában van.

A gyermekek kipróbálják magukat a különböző területeken, miközben megtapasztalják az óvodapedagógus segítő hozzáállását. Ugyanakkor mindez jó lehetőséget nyújt a pedagógusnak arra, hogy a közvetlen kapcsolatban személyesen megismerjen miden növendéket. Egyéni fejlesztési terv készítésével, majd a tudatos fejlesztés megvalósításával a kisgyermekek életkori és fejlettségi szintjének megfelelően tudja segíteni az ismeretek rendszerezését, bővítését, foglalkozik az egyes területeken tehetséges gyermekekkel, vagy végzi a felzárkóztató munkát.

Ismerjük a szabad játék jelentőségét. Megvalósításában még vannak feladataink. Ehhez több pedagógiai, pszichológiai, módszertani segítséget is igénybe vehetünk.

A mese szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában

A mese eredetileg a felnőttek szórakoztatására kialakult közösségi program volt, amiből nem maradtak ki a gyermekek sem. Ismerjük jelentőségét, most az erkölcsös viselkedés tekintetében foglaljuk össze.

A jó és a rossz elkülönítése egymástól segíti a gyermekek jó irányba terelését. Ezt egyértelműsíteni kell a gyermekben. Ha mellette még a mesék is segítséget nyújtanak ebben, észrevétlenül alakul a gyermekben a felismerés.

A mese eszköz, hogy a kisgyermek számára érthetővé, elkülöníthetővé váljék a jó és a rossz egymástól. Hordozza az örökségbe hagyott értékeket, példát mutat a helyes viselkedésre és tanít az emberi kapcsolatok fontosságára.

Mesét hallgatni jó. A mese a gyermeki gondolkodás síkján szól. A mesélést a kisgyermekeknél a saját élmény, történet öt-tíz mondatban történő elmondásával kezdjük. A kitalált rövid történeteket nagy élvezettel hallgatják a gyermekek. Szeretnek magukról hallani mesét, történetet. Ez az időszak arra is való, hogy a megfelelő szokáskialakítás megtörténjen. A mesehallgatáshoz le kell ültetni őket, meg kell, hogy tapasztalják, hogy mesét hallgatni jó. Azonban ez a jó élmény csak nyugodt körülmények között adatik meg.

Az állatmesék sok erkölcsi értéket, tanulságot hordoznak, amiket az egyszerű, majd egyre bonyolultabb tündérmesék, több szálon futó cselekmények követnek. A magyar népmesék különösen sok értéket hordoznak, ezek hangulata, öröme a magyar kisgyermekek számára az anyaméhtől magától értetődő. A mesehallgatás közben magyarázat, értelmezés nélkül beépülnek a gyermekek lelki világába azok az erkölcsi értékek, amelyeket az adott mese hordoz. Például a jó győzelme, a jóindulat jutalma, a természet szeretete és védelme.

A fejből történő mesélés felszabadítja a mesemondó energiáit. Akarva, akaratlanul megváltozik a hanghordozása, a mesemondás közben az érzelmek kiülnek az arcára. Kapcsolatot tud felvenni a hallgatósággal, a szemükből láthatja, hogyan viszonyulnak a hallottakhoz, a mese cselekményéhez. Viszontlátja a gyermekek arcán a várakozást, az izgalmat és a megkönnyebbülést, a győzelem feletti örömet és a képzeletük szárnyalásának

jeleit. A fejből történő mesélés érdekes a gyermekek számára. Magából a történetből csak annyit értenek meg, amennyi nekik való, de a hangulat átjárja a szívüket, lelküket. És ez meghatározó az erkölcsös viselkedés alapozásában.

A motiváció szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában

Ez már ismeretlenebb terület. Tudjuk, hogy a motiváció segít a gyermek figyelmének összpontosításában, a kedve, érdeklődése fenntartásában. Éppúgy szükséges az erkölcsös viselkedés alapozásában is. Sokféle, változatos lehetősége van, amit érdemes újabb és újabb módszerekkel kiegészítve alkalmazni. A természetfölötti motivációra hívnánk fel a figyelmet. Katolikus intézményként jó, ha nem feledkezünk meg erről az ajándékról.
Természetes motiváció a dicséret, a pozitív értékelés, a példa, a megbocsátás, a közös öröm, stb.

Természetfölötti motiváció a mennyei Atya szeretete, az emberek, mint példaképek és a szentek, mint példaképek gyermekek elé helyezése.

Feladatunk olyan erkölcsös viselkedés megalapozása, amelyre építhet az Úr!

Az ünnepek szerepe az erkölcsös viselkedés alapozásában

Az ünnepek segítenek nekünk, hogy a hétköznapokból kilépve másokkal együtt örüljünk. Szakaszokként állnak az életünkben, megállásra, gondolkodásra, hálaadásra sarkallnak minket.

Tapasztaljuk, hogy az ünneplés kiüresedett, elveszítette jelentőségét a mai ember életében. A gyermekeket meg kell tanítani ünnepelni. Az ünnepek, szokások alakítása az erkölcsi élet kifejlődéséhez/alapozásához segítő alkalmak, amikkel szükséges foglalkoznunk, ezért kiemelt helyet kell, hogy elfoglaljon az óvodai életben.
Jelentős a folyamatban a készülődés, a közös öröm, a másként viselkedés, majd az ünnep lezárása. Ezzel egy ívet adunk az ünnepnek, amely kerek egésszé teszi számunkra az ünnepi időszakot.

Szívesen állítunk a gyermekek elé szenteket példaként, hiszen ők a mai világban is értéket hordoznak. Igazodási pontok, Isten üzenetét közvetítik számunkra. Hiszünk abban, hogy a korunkra jellemző megosztottság, lelki válság a szentek szolgáló szeretetének követése révén enyhülhet.

Egy példa az erkölcsös élet megalapozására

ERKÖLCSI NEVELÉS A GONDVISELÉS ÓVODÁBAN

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
SZEPTEMBER	• összetartozás élményének felismerése, és érzésének erősítése • közösségformálás • szeretet, önszeretet, mint az erkölcs mozgatórugója • befogadás, egymás elfogadása • barátság • segítőkészség • az együttérzés alakítása • vigasztalás	*- Kezdjenek megismerkedni nevelőikkel, társaikkal* *- Tudatosodjék bennük az összetartozás érzése, s erősödjék bennük ennek öröme* *- Alakuljon náluk az együttérzés képessége, kapcsolódjanak be szomorkodó társaik vigasztalásába* *- Ismerkedjenek meg az óvoda belső életével, szokásrendszeré vel*	***Mint kiscsoportban.*** ***Ezen felül:*** *- Erősödjék bennük az összetartozás öröme* *- Fogadják szeretettel új óvodástársaikat* *- Erősödjék bennük szeretetreméltóságuk tudata* *- Legyenek nyitottak új barátságok kialakulására* *- Elevenítsék fel a már kialakított szokásokat (nyugodtan üljenek, figyeljenek az óvónőre, kapcsolódjanak be a beszélgetésbe)!* *- Segítséggel vigasztalják szomorkodó társaikat*	***Mint kiscsoportban.*** ***Ezen felül:*** *- Legyenek büszkék arra, hogy a Gondviselés Óvoda növendékei.* *- Különösen legyenek figyelmesek, segítőkészek új csoporttársaikkal szemben* *- Erősödjék bennük szeretetreméltóságuk tudata* *- Mélyüljön bennük, hogy barátaikat szeretik, segítik, mellé állnak* *- Elevenítsék fel a már kialakított szokásokat, (nyugodtan üljenek, és kapcsolódjanak be a beszélgetésbe!*

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
OKTÓBER – NOVEMBER	• a természet és a környezet megbecsülése, védelme • a munka szeretete, értékének megbecsülése • szellemi értékek – könyvek megbecsülése • köszönet • hála • hazaszeretet • együttérzés, vigasztalás	*- Csodálkozzanak rá a természet szépségére* *- Ismerkedjenek szűkebb környezetük, az óvoda udvarának értékeivel* *- Készségesen rakják el játékaikat* *- Ismerkedjenek a csoport lapozgatóival, képeskönyveivel, becsüljék meg őket, vigyázzanak rájuk* *- Gyakorolják a köszönetmondást*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *- Ismerkedjenek az óvoda környékének természeti értékeivel* *- Készségesen kapcsolódjanak be a csoportszoba rendbetételébe* *- Alakuljon ki bennük az igény a csoportszoba könyveinek lapozgatására, vigyázzanak rájuk* *- Alakuljon bennük a magyar hazánk iránti szeretet* *- Alakuljon ki bennük a hála és a köszönetmondás készsége* *- Vegyék észre, ha valaki vigasztalásra szorul, vigasztalják meg őt*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *- Ismerkedjenek a közeli épületek szépségével* *- Készségesen mutassanak példát a kisebbeknek a csoportszoba rendbetételében* *- Váljék mindennapi igényükké a csoport mese- és ismeretterjesztő könyveinek lapozgatása* *- Legyenek büszkék hazánkra, s arra, hogy magyarok* *- Legyenek hálásak mind nevelőik, mind egymás iránt* *- A köszönetmondás legyen természetes számukra* *- Figyeljenek oda, ha valaki szomorú, a vigasztalásban is mutassanak példát a kisebbeknek*

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
DECEMBER – JANUÁR	• vágykésleltetés, önuralom, önfegyelem • lemondás, ajándékozás öröme • erős fogadás: megpróbálok jó lenni, szót fogadni • mások kérésének teljesítése • megpróbálok örömet szerezni másoknak viselkedésemmel • kitartó feladatvégzés • várakozás, türelem • vendégvárás, vendéglátás, látogatás öröme • titok és titoktartás, meglepetés, ajándékozás	*Érezzék meg, hogy viselkedésükkel mikor okoznak örömet, és mikor szomorúságot nevelőiknek, társaiknak* *Viselkedésükkel próbáljanak örömet szerezni másoknak* *Készségesen fogadják el a felnőttek irányítását* *Tapasztalják meg a várakozás örömét*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *Törekedjenek a szófogadásra* *Figyeljenek oda társaik kérésére és szívesen teljesítsék azt* *Pozitív segítséggel gyakorolják vágyaik késleltetését* *Itassa át játékaikat a vendégvárás, vendéglátás, látogatás öröme* *Éljék át a várakozás örömét* *Legyenek türelmesek társaikkal és a különböző helyzetekben*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** - *Legyenek kitartóak a jóra való törekvésükben és különböző tevékenységeikben* - *Szeretetből tartsák tiszteletben a másik titkait, gyakorolják a titoktartást* - *Itassa át játékaikat a vendégvárás, vendéglátás, látogatás és az ajándékozás öröme* - *Pozitív megerősítés mellett tudjanak lemondani apró dolgokról (játékeszköz, stb.)* - *Éljék át az ünnepi várakozás örömét* - *Gyakorolják a türelem erényét a különböző helyzetekben*

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
FEBRUÁR – MÁRCIUS	• önbecsülés • kölcsönös szeretet • viszontszeretet • önzetlenség • gondoskodás • együttérzés, vigasztalás • bátorság • önuralom • bocsánatkérés, megbocsátás • a természet ajándékainak megbecsülése • hazaszeretet	*- Erősödjék bennük szeretetreméltóságuk tudata* *- Fejezzék ki egymás iránti szeretetüket* *- Vegyék észre társuk szomorúságát, vigasztalják egymást* *- Pozitív segítség mellett gyakorolják az agresszív viselkedés kerülését, leküzdését* *- Fedezzék fel a közös játék örömét*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *- Legyenek képesek szeretetet adni és elfogadni is* *- Vegyék észre társuk szomorúságát, legyenek együttérzők, vigasztalják egymást* *- Pozitív példa mellett gyakorolják az önzetlenséget, legyenek jószívűek* *- Gyűjtsenek jócselekedeteket* *- Érezzék át a bocsánatkérés és a megbocsátás megnyugtató boldogságát* *- Alakuljon bennük magyar hazánk iránti szeretet* *- A mosdóhasználatnál figyeljenek oda a vízzel való takarékosságra*	***Mint korábban. Ezen felül:*** *- Egymás vigasztalása váljék természetessé számukra* *- Ne csak gyakorolják az önzetlenséget, hanem mutassanak példát benne a kisebbeknek (jószívűség)* *- Pozitív megerősítés mellett tudjanak lemondani apró dolgokról (játékeszköz, édesség…)* *- Váljék természetessé számukra a bocsánatkérés* *- Legyenek bátrak az új és kihívást adó feladatok vállalásában* *- Legyenek büszkék hazánkra, s arra, hogy magyarok*

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
ÁPRILIS – MÁJUS	• barátság • közösségformálás • igazmondás, őszinteség • bizalom • segítőkészség – a barátomat szeretem, segítem, mellé állok • gondoskodás, minden és mindenki meghálálja a gondoskodást • a szülők, nevelők iránti tisztelet, szeretet • felelősségvállalás • engedelmesség – teljesítem, amit kérnek tőlem • köszönet, hála • kitartás	*- Erősödjék bennük a közösségi érzés, az összetartozás öröme* *- Váljék számukra természetessé a köszönetmondás* *- Örömmel készüljenek édesanyjuk köszöntésére*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *- Váljék természetessé számukra a csoport összetartozásának, és a csoporthoz tartozásnak az öröme* *- Különösen legyenek figyelmesek barátaik iránt* *- Formálódjék bennük a hála érzése szüleik, nevelőik gondoskodó szeretetéért* *- Örömmel készüljenek édesanyjuk köszöntésére* *- Gyakorolják a tetteikért való felelősségvállalást* *- Az elfogadó légkör segítse őket abban, hogy igazat mondjanak*	***Mint korábban. Ezen felül:*** *- Legyenek büszkék arra, hogy a Gondviselés óvoda növendékei* *- Érezzék át a közös élmények örömét* *- Különösen legyenek figyelmesek és segítőkészek a kisebbek iránt* *- Legyen természetes számukra a hála érzése szüleik, nevelőik gondoskodó szeretetéért* *- Legyenek kitartóak a mindennapi szófogadásban* *- Örömmel és legjobb tudásukat adva készüljenek édesanyjuk köszöntésére* *- Merjenek felelősséget vállalni tetteikért* *- Az elfogadó légkör segítse őket abban, hogy igazat mondjanak*

HÓNAPOK	ERKÖLCSI ÉRTÉKEK	KISCSOPORT	KÖZÉPSŐ CSOPORT	NAGYCSOPORT
NYÁR	• szeretet • együttérzés • tolerancia • segítőkészség • önuralom (agresszió leküzdése, árulkodás elkerülése) • kérni jobb, mint követelni	*- Figyeljenek és vigyázzanak egymásra játék közben* *- Érezzék meg az összevont csoportokban is az óvodapedagógusok, dajkák elfogadó, biztonságot adó szeretetét* *- Gyakorolják a kérés szép és helyes módját*	***Mint kiscsoportban. Ezen felül:*** *- Figyelmes szeretettel vegyék körül az összevont csoportokban a másik csoportba járó gyermekeket* *- Pozitív példa mellett szívesen segítsenek társaiknak, a kisebbeknek* *- Pozitív segítséggel gyakorolják az önuralmat, vágyaik fékezését* *- Kerüljék az árulkodást*	***Mint korábban. Ezen felül:*** *- Legyenek segítőkészek* *- Vigyázzanak egymásra játék közben* *- Pozitív segítséggel gyakorolják az önuralmat, vágyaik fékezését, az agresszív megnyilvánulásokat* *- Kerüljék a követelést* *- Szerezzenek örömet társaiknak, nevelőiknek*

A kegyelem a természetre épít. A személyben meglévő jó tulajdonságokat tudja használni az Úr. A fenti gondolatok azt a célt szolgálják, hogy növendékeinkben megalapozzuk a harmonikus, önismerettel rendelkező, fejlődésre kész és képes felnőtt ember képességeit, készségeit.

Milyennek álmodjuk az emberi természetet? Nyílt, őszinte, fejlődni, alakulni vágyó, fegyelmezett, elfogadó, ugyanakkor értékőrző ember nevelését kezdjük meg abban a hitben, hogy az elvetett magok egykor kicsírázva, majd felnőve jó gyümölcsöt teremnek.

Amit szeretnénk…

- Boldog gyermekkort éljenek, örömteli legyen óvodában tartózkodásuk.
- Legyenek lelkileg kiegyensúlyozottak, nyitottak a szépre, a jóra, az igazra.
- Kapcsolataikat pozitív attitűd jellemezze.
- Önérvényesítési törekvésük, érzelmi megnyilvánulásaik szociálisan elfogadhatóak legyenek.
- A különbözőséget fogadják el, tartsák tiszteletben.
- Napi tevékenységükben jelenjenek meg a kívánt viselkedés elemei.
- Jellemezze őket a helyes szokások ismerete és megléte.
- Törekedjenek együttműködésre, legyenek képesek az alkalmazkodásra.
- Legyenek felkészültek a továbblépésre, az iskolai életbe lépésre.

Felhasznált és ajánlott irodalom:

1. A II. vatikáni zsinat tanítása, Szent István Társulat, Budapest, 1986.
2. A katolikus egyház katekizmusa, Szent István Társulat, Budapest, 2002.
3. A Kormány 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
4. Albert Biesinger: Engedjétek hozzám gyermekeiteket! Egyházfórum Alapítvány, Pécs, 2004.
5. Bartha Enikő: Ifjúság, sport, egészég (Neveléstudományi – és Szakmódszertani Konferencia Komárno, 2013, jan. 7-8.)
6. Dr Richard Woolfson: Gyerek testbeszéd, Trivium Kiadó, 1996.
7. Dr Ross Campbell: Életre szóló ajándék, Harmat Kiadó, Budapest, 1998.
8. Dr Ross Campbell: Szülői hivatás, Harmat Kiadó, Budapest, 2003.
9. Fóti Gondviselés Óvoda Segédanyaga, 2012.
10. Gyökössy Endre: Nem lehet elég korán kezdeni…, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1994.
11. Gyökössy Endre-Bognár Cecil: Mi és mások, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Szeged, 1992.
12. Medvigy Mihály Sch.P. Erkölcstan jegyzetek, Új Ember Kiadó, Budapest, 2007.
13. Ó- és Újszövetségi Szentírás, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2013.
14. Pálhegyi Ferenc-Bruno Schwengeler: Egészséges önértékelés – Mennyit érek? Ethos Kft. Budapest, 1996.
15. Pierre Ranwez: A kisgyermek vallási nevelése, Jel Könyvek, Budapest,
16. Ranschburg J. : Erkölcs alakulása és fejlődése in. B. Lakatos M. – Serfőző M. (szerk.) (1999): Pszichológia Szöveggyűjtemény Óvodapedagógus Hallgatóknak, Trezor Kiadó, Budapest
17. Turay Alfréd: Az ember és az erkölcs *Alapvető etika Aquinói Tamás nyomán,* Szeged, Agapé, 2000.
18. Varga Domokos: Kutyafülűek, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1972.
19. www.sportpszichologia.eu, Vallás és a sportpszichológia jelentősége (2013. 03.16.)